

Kulturmiljöprogram för landsbygden

Delområde:

NORDANÅ

250814

Godkänd av stadsbyggnadsnämnden 2025-09-09

Staffanstorps
kommun

Projektorganisation

Staffanstorps kommun:

Thomas Lexén, stadsarkitekt

Karolina Gnosselius, plan- och exploateringschef

Hedvig Johnsson, GIS-ingenjör

Amanda Nordenbris, bygglovhandläggare

Konsulter:

Emma Pihl, Uppdragsansvarig FOJAB

Karl Johan Kember, Arkitekt, Certifierad sakkunnig kulturvärden (k), FOJAB

Klara Stigner, Arkitekt, FOJAB

Bilder

Illustrationer, kartor och foton är framtagna av FOJAB och Staffanstorps kommun.

Inledning

Målet med *Kulturmiljöprogrammet* är att det ska ge en ökad förståelse för vilka kvaliteter i den byggda miljön som bidrar till historiska och kulturella värden och öka kunskapen om, förståelsen för och stoltheten över dessa. *Kulturmiljöprogrammet* behandlar både specifika och generella kulturhistoriska och sociokulturella värden i bebyggelsen på Staffanstorps landsbygd, med fokus på dess bymiljöer. Syftet är att uppmuntra kommunens boende och fastighetsägare att glädjas åt dessa värden, och att de ska kunna se, förstå och förvalta kvalitéer och karaktärsdrag som är kännetecknande för miljöerna. De kulturhistoriska värdena på landsbygden, oavsett om de kan kopplas till landskapet, gårdsbebyggelsen, gatehusen och torpen, de offentliga byggnaderna, kyrkoanläggningarna eller prästgårdarna, utgör en viktig identitetsskapande resurs för det nutida och framtida Staffanstorp och dess invånare.

Kulturmiljöprogrammet har två huvudfunktioner:

- Som inspiration och information till invånare och fastighetsägare inför förändringar av det egna huset.
- Som vägledning i kommunens myndighetsarbete, t.ex. för att fatta välgrundade beslut i lov- och plan-ärenden utifrån reglerna i Plan- och bygglagen (PBL).

Kulturmiljöprogrammet är också en del i arbetet med att värna om och tillgodose de kulturhistoriska värden som beskrivs i det nationella miljömålet "God bebyggd

miljö", enligt vilket det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer samt platser och landskap ska bevaras, användas och utvecklas.

Plan- och bygglagen

Kulturmiljöprogrammet ska fungera som en vägledning i den fysiska planeringen och vid lovprövningar – processer som innebär bedömningar och avvägningar mellan allmänna och enskilda intressen. Plan- och Bygglagen (PBL) anger hur den byggda miljön ska utvecklas, men även hur kulturvärden ska skyddas och ny bebyggelse anpassas till platsen. Detta görs bl.a. genom PBL 2:6, som anger att kulturvärden och kulturmiljö är ett allmänt intresse, förvanskingsförbudet 8:13, kravet på underhåll 8:14 och varsamhetskravet 8:17. Även paragraferna PBL 4:15-16 och 8:15, som behandlar reglering av bebyggelse i detaljplan och områdesbestämmelser, är av stor betydelse för kulturmiljöns hantering. Reglerna omfattar såväl byggnader som allmänna platser, tomter och anläggningar liksom stads- och landskapsbilden i stort.

Sockerbitar och sockerkorn

Det urval av byggnader och bebyggelsemiljöer med kulturhistoriska värden som har gjorts delas in i sockerbitar och sockerkorn utifrån PBL:s förvanskingsparagraf och varsamhetskrav.

En **sockerbit** är en *särskilt värdefull* byggnad, antingen på grund av dess egna värden eller för att den utgör en väsentlig del i en särskilt värdefull bebyggelsemiljö. Byggnaden är välbevarad till sin karaktär och av stor betydelse för den byggda miljön i kommunen. Det kan innebära att den tydliggör tidigare samhällsförhållanden eller samhällsutvecklingen lokalt, regionalt eller nationellt, utgör en källa till kunskap om äldre material och teknik eller har en hög ambitionsnivå med avseende t.ex. på konstnärlig och arkitektonisk gestaltning. I begreppet ligger att byggnaden särskilt väl ska belysa ett viss förhållande, eller i sitt sammanhang ha få motsvarigheter som kan belysa samma förhållande. För dessa byggnader bör förvanskingsparagrafen tillämpas, vid sidan om varsamhetskravet som gäller för all bebyggelse. Om en detaljplan upprättas där en sockerbit ingår, bör dess kulturvärden preciseras genom skydds- och/eller varsamhetsbestämmelser, och den bör omfattas av rivningsförbud. För denna särskilt värdefulla bebyggelse kan det i vissa fall vara aktuellt med fördjupade antikvariska undersökningar inför ev ombyggnader.

Ett **sockerkorn** är en *värdefull* byggnad som i grunden kan ha samma kvaliteter som en sockerbit, men som inte är lika välbevarad och/eller där dess kulturhistoriska värden och betydelse för den byggda miljön i kommunen inte är lika framträdande. Om en detaljplan upprättas där byggnaden ingår, bör dess kulturvärden preciseras genom varsamhetsbestämmelser.

Förutsättningar

Geografiskt sammanhang

Nordanå ligger i sydvästra delen av kommunen, nära gränsen till Burlöv strax öster om motorvägen E6. Området präglas av ett öppet och kuperat kulturlandskap, där de slingrande vägarna, pilevallarna, fornminnena från sten- och bronsåldern och de små byggnadssamlingarna alla är betydelsefulla inslag. Sege å flyter genom den uppodlade slättmarken och avgränsar tätorten norr om ån från Görslövs mölla i söder. Strax utanför samhället i väster ligger två gårdar kvar på gammal bytomt, de enda kvarvarande spåren efter jordbruksbyn innan skiftesreformerna. Det moderna Nordanå har utvecklats som ett järnvägssamhälle söder om den nu nedlagda järnvägen.

Riksintresse kulturmiljö

[M116]: Görslöv-Bara-Torup-Hyby

Östra delen av Nordanå ingår i riksintresset.

Motivering:

Odlingslandskap med förhistorisk bruknings- och bosättningskontinuitet som väl speglar framväxten av det skånska jordbrukslandskapet och hur det präglats av storgodsens förvaltning från medeltid in på 1900-talet.

Uttryck för riksintresset, särskilt knutna till Nordanå:

De strandnära lägena för stenålderboplatserna i flack

terräng som visar förutsättningarna för bosättning under denna tidsperiod. Stenåldersgravarna i form av dösar och gånggrifter samt de landskapsdominerade gravhögarna från bronsåldern. Det bevarade äldre slingrande vägsystemet som delvis är kantat av pilträd. Det rätvinkliga vägsystemet vid plattgårdarna.

Länsstyrelsens kulturmiljöprogram

Kulturmiljöstråk: Malmö-Simrishamns järnväg

Malmö-Simrishamns Järnväg (MSJ) började anläggas 1882 då en bana mellan Simrishamn och Tomelilla öppnade för trafik. I Malmö beslöt man något senare att bygga en bana österut till Tomelilla via Staffanstorp-Dalby-Sjöbo. Järnvägen Malmö-Tomelilla öppnade 1893 och tre år senare inkorporerades den äldre banan mellan Tomelilla och Simrishamn. I stationssamhällena är inte bara stationshusen viktiga, utan även övriga byggnader och anläggningar kopplade till järnvägens funktion liksom den öppna plats som anger stationsområdet.

Särskilt värdefull kulturmiljö: Skabersjö-Bara-Mölleberga

Östra delen av Nordanå ingår i riksintresset. Sege å, som avvattnar Börringesjön, flyter genom en utpräglad jordbruksbygd. Ån bildar gräns mellan det svagt böljande landskapet vid Görslöv-Särslöv och det kraftigt kuperade backlandskapet vid Mölleberga-Klågerup. Vägsystemet är bitvis ålderdomligt med

slingrande grusvägar och pilerader. Området är rikt på spridd gårdsbebyggelse, ett resultat av bysplittringen vid skiftet under tidigt 1800-tal. Trädrader, företrädesvis pil, visar på den då uppkomna ägostrukturen och vägnätet.

Områdesbestämmelser

Områdesbestämmelser för del av Görslöv 1:1, Görslövs Möll, laga kraft 1997-09-16: Enligt dessa är rivning av byggnad eller del av byggnad bygglovspliktig. Bygglovsplikten gäller även ekonomibyggnad för jord-bruket, ändring av byggnad inklusive utbyte av tak- eller fasadmaterial samt omfärgning, nybyggnad och utvändig ändring inklusive utbyte av tak- eller fasad-material och omfärgning av ekonomibyggnad för jordbruket samt uppsättande eller väsentlig ändring av skyltar och ljusanordningar.

Nordanå

Trelleborgsvägen

Burlövsvägen

Nordanåvägen

Sege å

Burlövs kommun

Övergripande bykaraktär Nordanå

Nordanå präglas sedan 1800-talets slut av järnvägens framdraging, även om Malmö- Simrishamnsbanan inte längre är i drift. Marken längs banvallen används delvis som verksamhetsområde, bland annat av en grusterminal. Stationsområdet är ombyggt och rälsen och perrongen upptagna, men väntbyggnaden står kvar i fonden på den samtida huvudgatan, Stationsvägen. På ömse sidor om Stationsvägen finns ett fåtal småhus kvar, som med sin sekelskiftesarkitektur i ljus puts eller rött tegel kan sammankopplas med järnvägssamhällets framväxt. Övriga villor längs Stationsvägen, och i dess förlängning Nordanåvägen, är till stor del från 1950-60-talen och i olika grad anpassade till sin kontext. Husen ligger omväxlande indragna från gatorna, omväxlande nära. Dess material och kulörer varierar stort. Samtidigt är alla kvarvarande, äldre villor, oavsett ålder, enkla och oansenliga, vilket säger något om Nordanås utveckling och status som stationsort. Sedan persontrafiken upphörde 1968, har Nordanås centrum och fyrvägskorset där slumrat in.

Öster om den nord-sydliga huvudgatan finns åkermark, som skär som en lantlig kil rakt genom tätorten innan bebyggelsen fortsätter längs Trelleborgsvägen öster om fälten. På vägens norra sida märks några utspridda sekelskifteshus i tegel och puts, men också en grupp snarlika småhus i gult tegel från 1956. De har en enkel volymbehandling, bruna fönster i murlivet, röda rullskift kring entréerna, stensatta uppfarter, träverandor

och tegelpannor på taken. I söder, längs de slingrande tillfartsgatorna, finns ett område med grupphusbebyggelse från 2010-talet, med fasader av vitmålade plank eller puts, ytterväggar, trädetaljer och panntak i grått eller rött. Området är en del i den större bebyggelseutvecklingen som planeras i Nordanå. Den allmänna platsmarken och grönskan runt husen är begränsad, men från området finns långa siktlinjer mot odlingslandskapet och gravhögen Görshög. Områdets homogenitet bryts av 1800-talsgårdarna Ådala och Duvemåla, som byggdes på utskiftad mark och numera har integrerats i tätortsbebyggelsen.

Runt bykärnan ligger enstaka gårdar i ett förhållandevis kuperat odlingslandskap. Direkt väster om tätorten finns två ej utskiftade gårdar, Nordanå 1:10 och 2:1, på den gamla bytomten och som återspeglar byns agrara bakgrund innan skiftena. Båda har boningshus från 1800-talet, grusplaner och vackra gröna inramningar. Området präglas också av närheten till motorvägen och de stora logistikanläggningarna vid Sunnanå trafikplats. I övrigt är vägnätet kring Nordanå äldre, slingrande och ofta trädkantat, exempelvis längs Särslövs kyrkoallé som mynnar vid Görslövs mölla. Den före detta kvarntomten, idag Kvarntorp gård, och husen intill förbinds över Sege å med Nordanå genom en stenvalvsbro, som är en av kommunens äldsta. Ån är av stor ekologisk betydelse, inte minst för fisklivet, och viktig som rekreatiionsstråk i närområdet.

Historisk utveckling Nordanå

I området mellan Nordanå och Görslöv finns flera gravhögar som vittnar om, att området kring Segå å varit bebott sen stenåldern. Den mest visuellt framträdande kullen heter Görshög och ligger strax väster om landsvägen mellan byarna. Högen har tidigare ansetts vara en ättehög, men är sannolikt en moränbildning som möjligen använts som begravningsplats i forntiden.

Nordanå fick sannolikt sitt namn av sin placering norr om ån, och kallades ända in på 1600-talet för Görslöv

Fornsök (www.fornsok.se), Riksantikvarieämbetet

Nordanå. I forntiden ingick Nordanå som en del i storbyn Görslöv, även kallad Kyrkoby, där sockenkyrkan uppfördes på medeltiden. Nordanå, som därmed var en ren jordbruksby, uppstod strax väster om nuvarande tätorten. Säden maldes i Görslövs Mölla, som låg strax söder om byn, och är omnämnd redan i boken "Provsternes Beskrivelse over Skaane" från 1624. Under 1800-talet omtalas en numera riven vattenkvarn vid Sege å, som ska ha legat vid nuvarande Kvarntorp gård. Kvarnverksamheten har idag upphört.

Nordanå hade som mest 9 hemman, men redan på 1700-talet var fyra av dessa (nr 2 och 3, 4 och 6) ihopslagna till större enheter. På storskifteskartan från 1778 framgår, hur gårdarna låg på ömse sidor kring en långsmal, väst-östligt orienterad allmänning. Det befintliga vägnätet (nuvarande Trelleborgs-, Burlövs- och Kronovallsvägen) var etablerat. Gård nr 5 ägdes av domkyrkan, och drevs i sambruk tillsammans med Kronetorps gård i Burlöv. För att kunna samla all sin odlingsmark där, lät ägaren till Kronetorp, lantrådet C A Kronsjö, genomföra ett partiellt skifte av Nordanå år 1800. Återstoden av byn skiftades 1806, och enligt skiftesprotokollet blev bara gårdarna 1, 2 och 3 kvar i byn (idag Nordanå 1:10 och 2:1). En del av nr 1 flyttade ut och blev till Stjärnelund väster om stamhemmanet.

Övriga gårdar spreds i landskapet, och kallas idag för Duvemåla Gård, Ådala Gård, Kronovall, Granedal med flera. Den uppsplittrade bilden bekräftas av

Generalstabskartan från 1856, där området för gamla byn alltså är bebyggt med två gårdar. Även Görslövs mölla/Kvarntorp syns på kartan, just söder om Sege å.

När järnvägen mellan Malmö och Simrishamn invigdes 1893 fick Nordanå, till skillnad från Görslöv, en egen station med tillhörande postkontor. Tack vare spåren började Nordanå vitaliseras på nytt. Stationen liknade flera andra längs banan, med en liten rödteglad volym med tre fönsteraxlar och ett brant sadeltak. Stationen förlades på mark avsöndrad från Nordanå nr 3, och här uppstod snabbt ett stationssamhälle med två butiker, hantverkarhus och café längs den nyanlagda centralgatan. Byns expansion framgår på Härads-ekonomiska kartan från 1910-15. Ett alldeles särskilt hus, Baltiska Villan, köptes in av A V Mårtensson och flyttades till Nordanå efter utställningen 1914. Huset, som omgavs av skräp och sägs ha haft bland annat Anita Ekberg som boende, revs 2016 sedan byggnaden förfallit.

Nordanås och Görslövs barn samlades 1897 i en gemensam skola, som ersatte de båda byskolorna. Den nya skolan byggdes mittemellan samhällena, i knäcken där Trelleborgsvägen övergår i Görslövs kyrkoväg, och var i drift tills 1956. Även en barnstuga öppnades, och kommunala planer växte fram på att utveckla Nordanå till ett större servicesamhälle. Planerna hindrades dock av bullret från närbelägna Bulltofta flygplats, som var i drift 1923-72. Tätorten, som på 1910-talet hade ca 20

hus, kom därför att expandera långsamt med främst villor, fram tills att persontrafiken på järnvägen drogs in 1968.

En stor del av bostadshusen i Nordanå idag kommer från 1950- och 60-talen, vilket sannolikt kan sammankopplas med den ökade privatbilismen under denna tid. Från att ha varit en självförsörjande by, började tätorten alltmer anta karaktären av pendlarsamhälle till Malmö och Staffanstorps. På Ekonomiska kartan från 1970 syns hur byn expanderat både söder- och österut. Genom planeringen under senare år, som fortsatt varit inriktad på bostäder men i begränsad mån på service, har denna utveckling stärkts.

Den senaste stora exploateringen i Nordanå gjordes under senare delen av 2010-talet, med 40 villor som uppfördes på mark som avstyckats från Duvemåla gård. På så sätt kom gårdarna Duvemåla och Ådala att bli en integrerad del i den urbana bebyggelsen. Gårdarna används numera av olika verksamheter, bland annat finns en förskola inrymd i det gamla boningshuset på Duvemåla gård.

Under 2024 påbörjades detaljplanearbete för Nordanå 10:17 och 10:18, med syfte att bebygga den kvarvarande odlingsmarken i tätortens mitt med villor, radhus och parhus med trädgårdsstaden som förebild.

Storskifteskarta, 1778

Häradsekonomisk kartan, 1910-15

Generalstabskartan, 1856

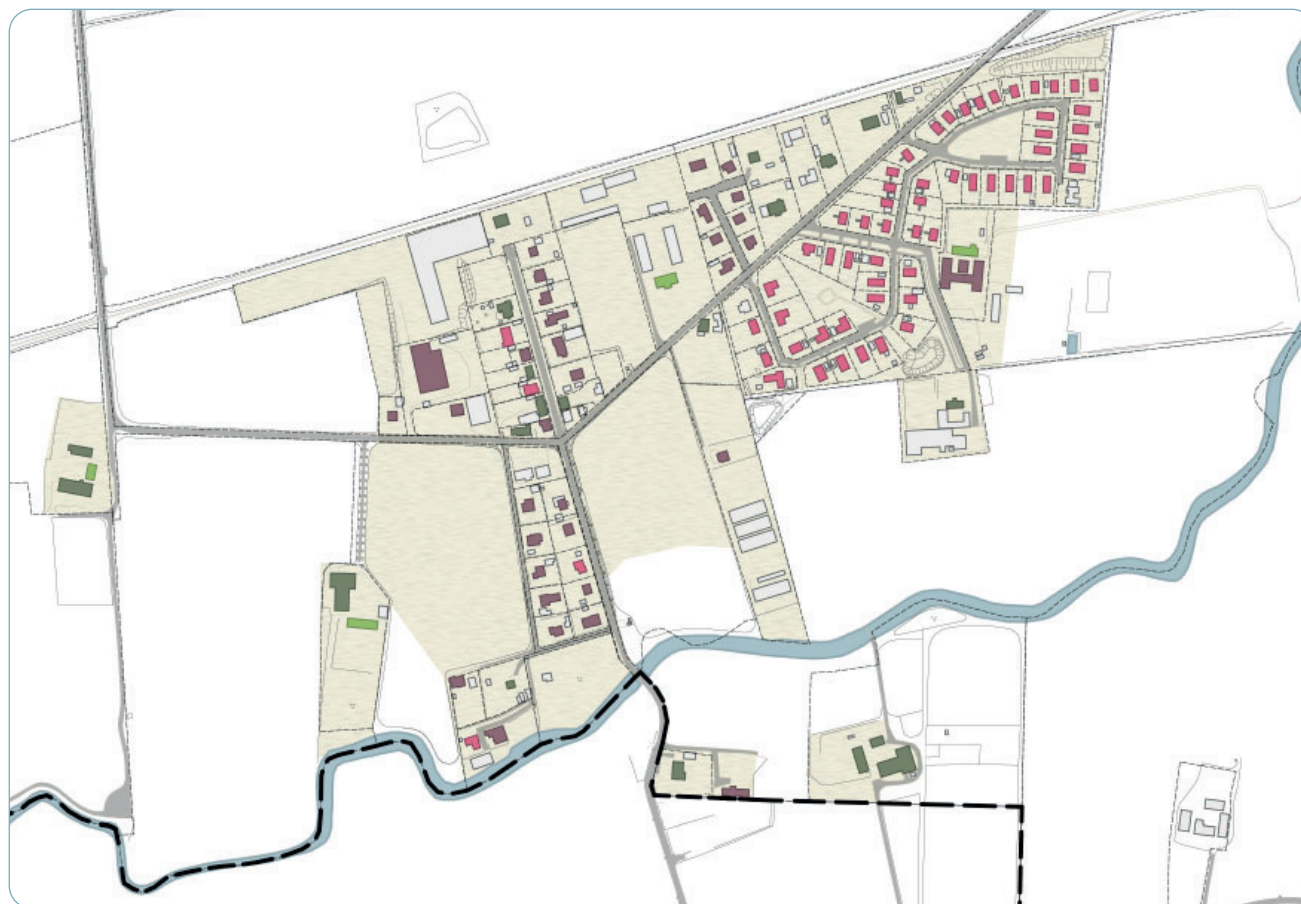

Fastighetsekonomisk kartan, 1970

Bebyggelsens framväxt i Nordanå

I Nordanå och vid Görslövs mölla ligger tre gårdar kvar med sin placering från tiden innan skiftena. Dessa, men också de utskiftade gårdar som nu integrerats i tätortens bebyggelse, har boningshus från tiden runt 1800-talets mitt. Nästa tydliga årsring kommer från sekelskiftet och tiden för järnvägens etablering, synlig inte minst kring Stationsvägen men också längs Trelleborgsvägens norra sida. Även tiden runt 1950-60-talen är en betydande tillväxtperiod, då Nordanå utvecklades som pendlarsamhälle och nya hus uppfördes framförallt längs Nordanå- och Trelleborgsvägen. Villorna i sydöstra delen av Nordanå är uppförda under 2010-talet.

För de byggnader på kartan som inte pekats ut som sockerbitar eller sockerkorn på nästkommande sidor, kan det beroende på källa i vissa fall finnas felaktigheter i dateringar.

Byggnadsår

■ Innan 1800	■ 1920-1960
■ 1800-1870	■ Efter 1960
■ 1870-1920	■ Byggnadsår saknas

Byggnader med kulturhistoriska värden

Sockerbitar och sockerkorn i Nordanå

Gård, Burlövsvägen 21, Nordanå 2:1

1843 (mangårdsbyggnad)

Gård på ursprunglig bytomt, som tillsammans med Nordanå 1:10 återberättar något om den i övrigt uppsplittrade, agrara bykärnan som fanns innan skiftena. I centrum av gården syns ett tidstypiskt enkelt, långsmalt boningshus med resligt pann-tak från 1800-talets mitt. Mansardbyggnaden ligger vid en grusplan tillsammans med en T-formad ekonomilänga från 1919. Även om den är påtaligt stor och dominerar intrycket av gården från nordväst, upplevs helheten som harmonisk tack vare en enhetlig materialbehandling. Alla volymer har svarta socklar, vita fasader och röda snickerier och taktegel. Växtligheten domineras av pilar och andra lövträd, både i trädkransen, längs den grusade uppfarten och på den privata trädgården söder om bostadshuset. Fastighetsgränsen ligger strax norr om ån, men grönskan går hela vägen till vattnet.

Gård, Kronovallsvägen 106, Nordanå 1:10

ca 1850 (mangårdsbyggnad)

En av två bevarade gårdar på ursprunglig bytomt, som därtill utgör tätortens gräns västerut. Gården ligger pastoralt, precis i knäcken längs gamla landsvägen och omgiven av höga lövträd, som spjärn mot E6 och moderna Malmö i väster. Både boningshuset, som ska ha byggts vid 1800-talets mitt, och ekonomilängorna från tidigt 1900-tal är typiska för respektive tid. Förändringen av gården, från en sluten enhet med långsmala putsbyggnader till en anläggning med friliggande bostadshus och en bred, hög lada i maskintegel, speglar jordbrukets förändringar vid tiden, med mekanisering och rationalisering. Även det lilla tegelhuset är viktigt att värna genom sina fina detaljer, till exempel de sexdelade fönstren, och sin placering som skydd mot den privata gårdsplanen innanför.

Bostadshus, Stationsvägen 13, Nordanå 3:48

ca 1900, Villa Annisberg

Byggnad av maskinslaget tegel, som liksom övriga tegelhus kring Stationsvägen är med och bygger upp den historiska berättelsen om Nordanå som järnvägssamhälle. Trots vissa förändringar bedöms byggnaden som särskilt värdefull på lokal nivå, i hög grad genom dess miljöskapande betydelse strax intill den gamla stationen. Fasadhörnet mot stationen är framskjutet och markerat som en volym, vilket ger huset särskild tyngd. De murade och putsade dekorationerna i form av droppstensfriser, rundbågelist, blinderingar med blommor och skyltband med husnamnet, är i sammanhanget rika. Den höga sockeln, murade skorstenen, vitmålade förstukvisten med figursågade balusterdockor, gjutjärnsgrinden och det röda tegelpannetaket är andra centrala värdebärare, som tillika är typiska för byggnadens uppförandetid.

Sockerbitar och sockerkorn i Nordanå

Stationsbyggnad, Stationsvägen 18, Nordanå 2:6
1892

Före detta station, som ansluter i skala, utformning och material till flera av de liknande väntbyggnader som uppfördes av MSJ i småorterna längs Malmö-Simrishamnsbanan. Fasaderna är enkla och symmetriska i maskinslaget tegel. De nuvarande fönstren är insatta under 2000-talet, men har samma indelningar som originalen och passande köpenhamnsgrön kulör. Sedan 2023 pågår en restaurering av stationshuset, i syfte att göra om det till en villa, samtidigt som mer av originalutseendet ska återbördas. Dit hör bland annat de schweizerinspirerade gaveltröskornamenten med franska liljor som motiv. Taket är redan omlagt, men inte med tegel som det ursprungligen var, utan bandtäckt slätplåt istället för den korrugerade plåt som fanns innan renoveringen. Mot söder tillkommer en

förstukvist med inspiration från det bevarade skärmtaket i öster. Störst förändringar planeras mot norr, där huvudfasaden mot banvallen ska få veranda och frontespis. Tillskotten är i sig väl gestaltade i enlighet med husets stil, men riskerar samtidigt påverka byggnadens historiskt enkla karaktär och göra att dess stationsprägel tunnas ut ytterligare. Spårområdet och stationshuset saknar flera visuella markörer som brukar förknippas med tågtrafik, till exempel skyltband och klocka på stationshusets fasad, perrong, växlar, signaler och räler, och som är viktiga för avläsbarheten i en stationsmiljö. Stationsbyggnadens särskilda kulturhistoriska värden motiveras av väntbyggnadens historiska betydelse, som en förutsättning för framväxten av det moderna Nordanå, och dess starkt miljöskapande placering i fonden på Stationsvägen.

Gård, Görshögsvägen 9, Nordanå 8:4
ca 1850 (mangårdsbyggnad), Duvemåla Gård

Utskiftad gård med bevarad karaktär och stor miljöskapande betydelse, nu omgärdad av 2010-talets villabebyggelse. Gården hyrs sedan 2007 av Duvemåla förskola, och har en social och samlande funktion i tätorten. Mansardbyggnaden uppfördes runt 1800-talets mitt. Dess långsmala volym har kvar grunddragen med avsatt sockel, symmetriskt satta fönster, putsade väggfält och hörnkedjor. En större renovering gjordes 1955, då bland annat takkupan tillkom och vissa fasadöppningar ändrades. Ramp och utrymningstrappa är från 2007. Stall- och logbyggnaderna, som sågs över på 50-talet, har gula fasader av tegel och träpanel. De spröjsade fönstren, röstena med v-sågade bräder och eternittaket är fina detaljer. Till följd av sparsamt underhåll framstår ekonomilängorna som särskilt autentiska. De inramar en grusplan, som idag är lekplats för förskolan.

Gård, Särslövs kyrkoallé 202-17, Görslöv 1:1

1873 (mångårdsbyggnad), Kvarntorp

Gården Kvarntorp, uppförd på eller nära platsen för Görslövs mölla, som är belagd till 1600-talet. Kunskapen om möllans utveckling är begränsad, men den ska under 1800-talet varit en vattenkvarn. Under sin mest produktiva tid kompletterades kvarnen med en reservmølla, som låg i nordöstra delen av Nordanå. Sedan kvarnrörelsen upphörde kring förra sekelskiftet är gården ett vanligt jordbruk. Anläggningen består idag av en långsmal vitrappad skånelänga från 1873, som fungerar som boningshus och tillsammans med ekonomilängor från 1912 omsluter en inre gårdsplan. Jordbruksbyggnaderna är av omväxlande rött tegel och rödmålad brädningspanel, och täcks av gröna plåttak. Gården ligger pastoralt och avgränsat i naturskönt läge vid kanten av Sege å, omgärdad av häckar och träd i ett landskap av stor kulturhistorisk betydelse.

Bostadshus, Stationsvägen 8, Nordanå 3:62

1924

Egnahem med tidstypiskt brant sadeltak och enkel, fyrsidig planform. Arkitekturen är vardaglig i rött, maskinslaget tegel och med en hög putsad sockel, men också till stora delar välbevarad. Till de ålderdomliga karaktärsdragen hör fönstren i både brunt småspröjsat trä, bly och gjutjärn, den nätta takkupan, murade skorstenen utan plåt och taktäckning med kvadratiska eternitplattor. Huset ligger inte som ett gatehus, utan mer centralt på tomten med trädgård runt om. Bostadsdelen är sammanbyggd i norr med ett garage av utpräglad 60-talssnitt, som är framskjutet mot gatan och därmed ganska dominant. Bakom garaget ligger en stor friliggande förrådslänga, sannolikt från 1924 och med utbyggnad för garage/lager från 1951. Alla byggnadsvolymer är uppförda i rött tegel med bruna trädetaljer, vilket bidrar till en god helhetsverkan.

Bostadshus, Stationsvägen 3, Nordanå 3:49

ca 1900, Villa Nyhem

Enkelt parhus med sekelskifteskaraktär, med de två bostäderna symmetriskt lagda kring en central frontespis. Huset används idag som enfamiljshus, genom att den ena tidigare entrédörren ersatts av ett glasparti. Byggnaden har renoverats vid flera tillfällen, bland annat 1955 då vinden inreddes, byggnaden fick nya fönster och balkong och byggdes till med garage. Vissa ursprungliga karaktärsdrag har förvanskats med åren, såsom fönster och dörrar, men huset har ändå ett kulturhistoriskt värde genom dess ålder, placering och tydliga anknytning till järnvägssamhället. Volym- och tegelbehandlingen, med massiva fasader i kryssförband, skyltband, murade gesimser och omfattningar ovan fasadöppningarna, är gedigen och typisk för sin tids enkla arbetarbebyggelse.

Bostadshus, Trelleborgsvägen 21, Nordanå 8:6

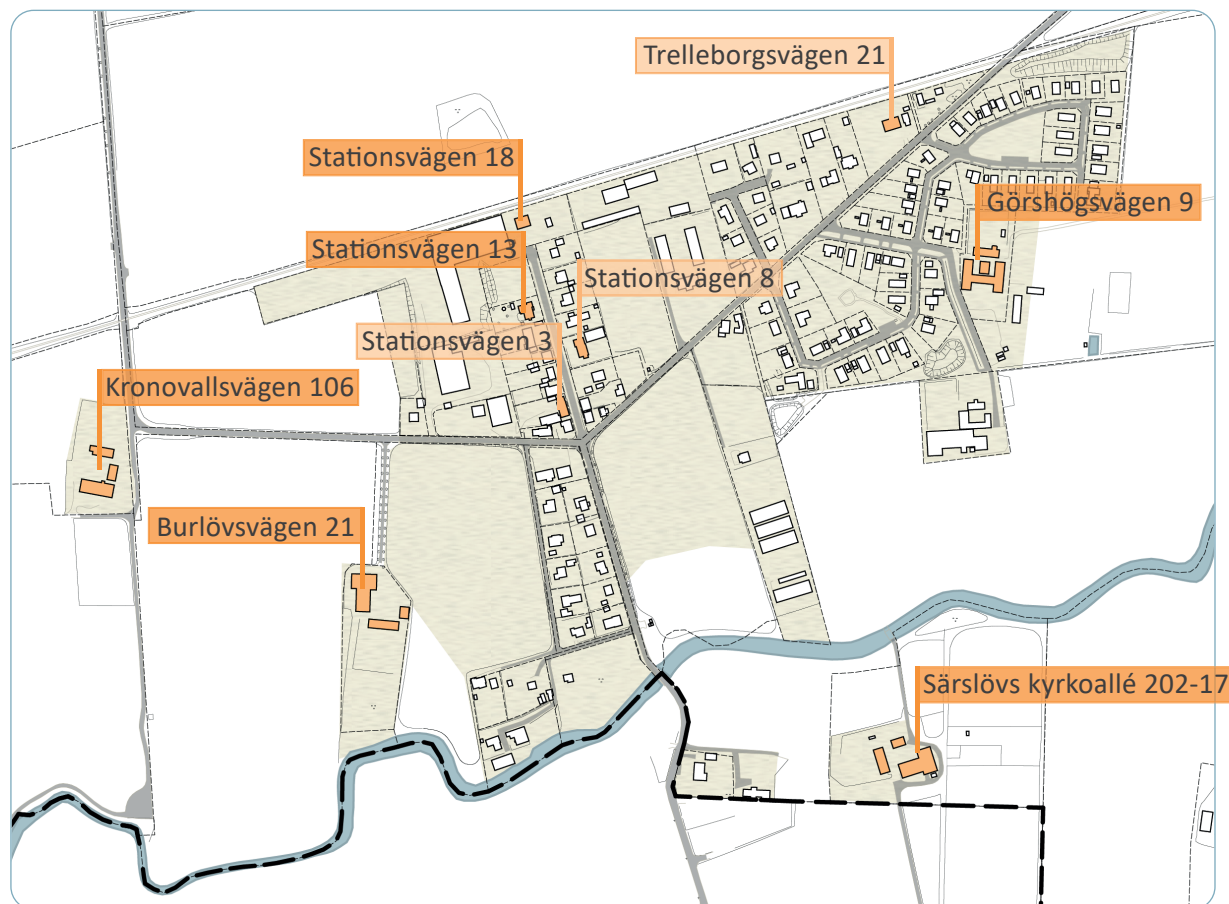
ca 1900

Bostadshus i jugendinspirerad stil, beläget öster om själva stationssamhället men intill den idag uppgrävda banvallen. Byggnadens rektangulära planform, variation mellan assymetri och symmetri, skorstenarna och de valmade mansardtaken för tankarna till en cottage. Byggnaden är omgiven av en välskött trädgård med häckar, prydnadsväxter och trädrad mot gatan. Trots att övre planet är inrett, är takytorna alltså obrutna utan stora takfönster eller andra moderna genomföringar. De vita fasaderna artikuleras av en grå, spritputsad sockel, takfötter i schweizerstil och rosa detaljer i form av fönsteromfattningar, grindar och räcken som sannolikt är i original.

Miljöbilder från Nordanå med omgivning – stenbron och gårdsmiljöer

Byggnader med kulturhistoriska värden i Nordanå

- Sockerbit
- Sockerkorn

Tänk på !

För sockerbitar gäller:

Byggnaderna är särskilt värdefulla. Det finns ett stort värde i att bevara ursprungliga byggnadsdelar och detaljer. Dessa delar omnämns under respektive byggnad. Byggnaderna skyddas eller bör skyddas i områdesbestämmelser och bör beläggas med rivningsförbud.

För sockerkorn gäller:

Vid förändringar finns det ett stort värde att bibehålla tidstypisk karaktär (ex material och proportionering) på ursprungliga delar och detaljer. Dessa delar omnämns under respektive byggnad och bör skyddas i områdesbestämmelser.

Rekommendationer för Nordanå

Vid all förändring och utveckling i bebyggelsemiljön, såväl av dess strukturer som enskilda hus, ska utgångspunkten tas i ortens historia och dess karaktärsdrag. Generellt bör inte bebyggelsemiljön utvidgas utanför de i *Kulturmiljöprogrammet* markerade områdena utan att detta föregås av fördjupad kulturmiljöanalys.

Byggnader med kulturhistoriska värden

För de byggnader i orten som pekas ut som sockerbitar eller sockerkorn, det vill säga de byggnader med störst kulturhistoriska värden, ska de karaktärsdrag som är beskrivna för varje byggnad värnas.

Tydligt avgränsade bebyggelsegrupper

Bebyggelsen norr och söder om ån ska även fortsatt vara möjliga att läsa som avgränsade bebyggelsegrupper. Det innebär att all vidare expansion av Nordanå bör ske på marken norr om Sege å, i linje med tätortens namn och ursprung. Det kulturhistoriskt värdefulla landskapet närmast Sege å bör lämnas obebyggt på båda sidor om ån. Dess slingrande flodlopp bör bevaras, samtidigt som åkanten om möjligt gärna får göras mer publik som rekreationsområde.

Historiskt vägnät

Tre äldre vägsträckningar i form av ett T-kors, idag Burlövsvägen, Trelleborgsvägen och Nordanåvägen, finns fortfarande kvar och är viktiga för Nordanås

struktur. De bär även fortsättningsvis upplevas som ortens huvudstråk. Flera av bilvägarna i Nordanås omgivning är ålderdomliga med anor från medeltiden. Med sina slingrande sträckningar och smala vägbanor utgör de en värdefull och stark kontrast till närbelägna motor- och landsvägar.

Gröna kilar

Åker- och ängslandskap i form av gröna kilar utgör en viktig del av Nordanås karaktär och bidrar till samhällets lantliga karaktär och en flikig bebyggelsestruktur. De gröna ytorna ger fina utblickar mot det omgivande landskapet. Vid utbyggnad av samhället behöver hänsyn tas till dessa strukturer så att flikigheten, utblickar mot omgivningen, relation till ån och den lantliga karaktären beaktas.

Resterna av jordbruksbyn

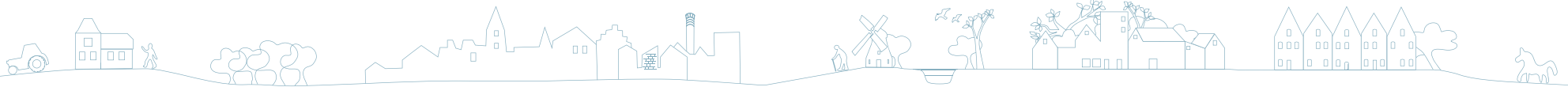
I Nordanå finns bara två gårdar kvar på ursprunglig bytomt, väster om det som upplevs som samhället i dag. Båda är välhållna och viktiga att bevara. Det gäller både dess struktur med ekonomilängor och gårdsplan på ena sidan mangårdsbyggnaden och trädgård på andra sidan, gröna inramningar och allé samt volym och skala. Boningshusens smala och långa huskroppar i en våning med sadeltak bör värnas utan påbyggnader. Befintliga fasadmaterial i form av tegel och puts bör behållas och även användas vid eventuell nybyggnad på respektive gårdstomt. Dessa två ej utskiftade gårdar från den gamla byn ligger en bra bit ifrån varandra,

vilket gör att bytomtens historiska struktur med en gemensam allmänning inte längre är skönjbar. Man kan därför överväga att exploatera marken mellan med en mycket varsamt utförd bebyggelse utformad för att knyta an till den äldre bystrukturen innan skiftena. Det är dock viktigt att en grönyta bibehålls mot husen runt Nordanåvägen så att järnvägssamhället förblir avläsbart och att bebyggelsen placeras och utformas med mycket stor omsorg.

De två utskiftade gårdarna Ådala och Duvemåla i östra Nordanå, som idag är inkorporerade i det nyare bebyggelseområdet, bör värnas. De utgör ålderdomliga kontraster, som på ett positivt sätt bidrar till Nordanås egenart och fungerar som fysiska nav och samlingspunkter inom den annars moderna villabebyggelsen.

Gröna kilar, grönska mot ån och den flikiga bebyggelsestrukturen med utblickar mot landskapet är karaktärsskapande för Nordanå.

Järnvägssamhället

Bostadsbebyggelsen kopplad till järnvägssamhällets framväxt, väster om den gamla jordbruksbyn, tillhör många epoker och stilar. Gemensamma karaktärsdrag finns i husens småskalighet, enkla och modesta uttryck och fasader i tegel, trä eller puts. De ligger omväxlande längs gatorna respektive indragna från. För att bevara byns identitet är det viktigt att nya tillskott inte blir alltför höga eller exklusiva. Alla tillägg som görs i bykärnan bör även bidra till att utveckla och förstärka Nordanås uttryck som stationsort, genom att tegel, taktegelpannor och puts prioriteras som fasadmateriäl. Detaljer kan göras i puts och trä.

Stationsvägen som huvudgata och aktivitetsstråk

Stationsvägen har en något tätare och mer urban prägel än övriga tätorten, bland annat genom att där finns flera äldre småhus som ligger nära gatan. Denna karaktär bör bibehållas. Genom att placera eventuell ny service mot Stations- och Nordanågatorna återskapas och stärks intrycket av gatorna som ett centrum för Nordanå. Fyrvägskorset där gatorna möts kan utvecklas som en samlingspunkt och fungera som en entré till centrum. En offentlig byggnad skulle kunna förläggas mot fyrvägskorset och fungera som pendang till stationen.

Stationsområdet

Stationen bör behållas som fondbyggnad i avslutningen av Stationsvägen. Tillkommande bebyggelse bör inte

tillåtas så nära stationen och spåren, att dess integritet påverkas och/eller att före detta spårområdet inte längre går att avläsa. Kvarvarande utrustning med bäring på järnvägen bör bevaras och om möjligt även kompletteras, till exempel med ett putsat skyltband på fasaden och en tidstypisk klocka, så att möjligheterna att förstå den ursprungliga verksamheten förbättras. Gemensamma karaktärsdrag hos snarlika småstationer längs tågbanan bör behållas och bejakas. På sikt bör eftersträvas att stationen åter öppnas upp för publika ändamål.

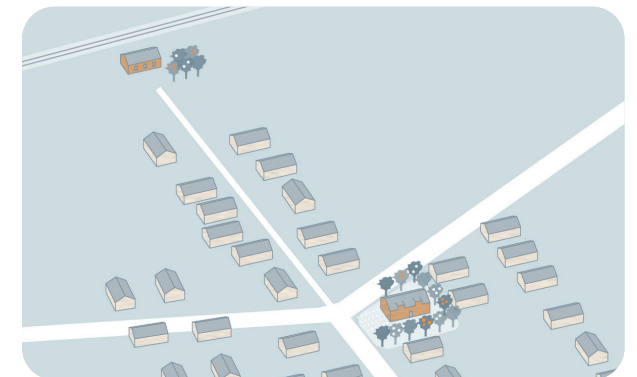
Det är också viktigt att banvallens sträckning förblir avläsbar. Om den inom överskådlig framtid inte kan tas i bruk för superbuss eller annan spårtrafik kan den med fördel utvecklas som rekreationsstråk för närområdet.

Tegelarkitektur är typisk för stationsorter och gatans karaktär förstärks genom husens placering nära gatan.

Görslövs mölla

Görslövs mölla, idag Kvarntorp, ligger i ett grönt och i hög grad obebyggt landskap med stora kultur- och naturvärden. Befintliga byggnadsvolymer bör bevaras och tillskott tillåtas restriktivt, i synnerhet i å-området, så att landskapets karaktär och vida siktlinjer värnas.

Stärka Stationsgatan och vägkorset som centrum för Nordanå.